

alment» o «potser es triguen anys o dècades». És a dir, per al papa, el conflicte és en vies de poder-se resoldre.

Sobre el paper de la comunitat eclesial en la situació catalana responia que «l'Església ha d'estar encarnada. Si no està encarnada, malament, perquè ha d'acompanyar el poble». Però demanava que l'Església no aterrés en les concrecions de cap banda: «L'Església no pot fer propaganda per un bàndol o per l'altre, sinó acompanyar el poble perquè trobi una solució definitiva.»

La qüestió catalana d'aquesta entrevista complementava, de fet, la que el 13 de juny del 2014 publicà *La Vanguardia* realitzada per Henrique Cymerman. El periodista, aleshores, demanà al papa si li preocupava el conflicte entre Catalunya i Espanya. El papa Francesc responia que «tota divisió el preocupava». Adduïa, tanmateix, que «hi ha independència per emancipació i hi ha independència per secessió. Les independències per emancipació són, per exemple, les americanes, que s'emanciparen dels estats europeus. Les independències d'alguns pobles per secessió són un desmembrament de vegades molt clar. Pensem en l'antiga Iugoslàvia. [...]. Cal estudiar cas per cas. Escòcia, la Padània, Catalunya. Hi haurà casos en què la separació serà justa i casos en què no ho serà. Ara bé, la secessió d'una nació sense un antecedent d'unitat forçada s'ha de prendre amb pinces i analitzar-la cas per cas.» S'estava referint el papa als Decrets de Nova Planta (1701-1719), als tractats d'Utrecht i Rastatt (1713-1714), que tractaven de posar fi a la Guerra de Successió espanyola (1702-1715), i al de Viena del 1725, que originaren la unitat forçosa d'això que avui dia denominem Espanya? L'estat espanyol neix de la violació del dret constitucional vigent en el règim dels Àustries (on totes les entitats territorials eren igualment sobi-

ranes), de l'incompliment de les disposicions de l'article XIII del tractat d'Utrecht (segons el qual el rei espanyol havia de concedir als catalans no sols la plena amnistia juntament amb la total possessió de béns i honors, «*sinó que les da y concede todos aquellos privilegios que poseen y gozan*»), de la violació de les disposicions testaments de Carles II, del perjuri de Felip V davant les Corts catalanes i de la pretensió d'un suposat dret de conquesta fonamentat en falses acusacions de rebel·lió i crims de lesa majestat. —*Lluís Busquets i Grabulosa*

Un llibre diferent

Fragmenta Editorial ha publicat el llibre *Els portaveus de Déu* (2022) d'Antoni Batista. L'autor és doctor en ciències de la comunicació per la Universitat Autònoma de Barcelona, periodista, músic i professor universitari. El llibre, que no és ni vol ser un estudi filològic de les Escripures, sinó que té forma més aviat d'assaig, resulta molt interessant i parteix d'un enfocament molt original.

La idea fonamental és «el fet comunicacional de la redempció» (p. 69). A partir d'aquí, el llibre vol parlar «de Déu des de les ciències de la comunicació» (p. 11) i fer «periodisme del passat» (p. 12). Tot plegat es presenta com una «proposta d'una nova epistemologia» (p. 13) envers el text sagrat. L'autor ens recorda l'etimologia de la paraula 'evangeli' que vol dir 'missatge'. Per tant, estem davant d'un fet (gairebé, podríem dir) 'lingüístic'. No és l'evangeli la comunicació 'encarnada' de Déu? Diu l'autor: «Els evangelis tenen una clara voluntat comunicadora, amb tot el sentit semiòtic que avui li podem atribuir: sintàctica per la redacció, semàntica pel significat, pragmàtica per l'activitat religiosa que ha generat» (p. 141). A partir d'aquí, recursos com

ara els registres lingüístics i les anàlisis quantitatives, el discurs direccional que posa l'accent en els receptors, el mateix llenguatge no verbal, els elements comunicatius—la font, el canal, el missatge i el receptor—o la dialèctica entre connotació i denotació entren en joc per a esclarir el missatge bíblic. Nogensmenys, i per a posar altres exemples, Déu és presentat com a editor i els evangelis com a 'entrevistes' o 'rodes de premsa'.

D'especial bellesa són les pàgines dedicades a l'Evangeli de Joan. Si Lluc i Mateu escriuen una genealogia 'carnal' de Jesús per a mostrar la continuïtat entre l'Antic Testament i el Nou Testament (i on entren en grans contradiccions, dirà l'autor), l'evangeli de Joan mostra una genealogia diríem 'metafísica' de Jesús. Després de relacionar el *logos* de Joan amb el d'Heraclit i el dels gnòstics, l'autor criticarà, també, la traducció d'aquesta paraula pel *verbum* llatí. Ens dirà: «El Logos és un immens significat, pàgines de possibilitats, mentre que el *verbum* és 'la paraula' i aquí s'acaba la història en unes síl·labes» (p. 92); i més endavant afegirà: «El Logos és en el cosmos pensat o que es pensa a si mateix, i aquesta infinitud intel·ligible per a la ment humana s'ha humanitzat per, així, poder ser desxifrada. La seva metàfora primera és la llum» (p. 157). Si bé el 'verb' llatí cosifica i dogmatitza, és a dir, clou i cancel·la futures possibilitats, el Logos joànic ens dona un joc de possibilitats infinites. D'altra banda, quan l'evangelista Joan vol usar el mot 'paraula', fa servir el mot grec *rema*.

Segurament és el *logos* joànic entès 'com a sentit' anterior a tota paraula concreta (*rema*) allò en què es fonamenta la infinitat de possibilitats dels evangelis. Les mateixes paràboles deixen sempre el seu significat obert i inconclús per a poder ésser usades (semblaria) 'infinítament'. Acabarem amb aquestes paraules de l'autor: «Des

de la nostra òptica comunicacional, l'alteritat neotestamentària regeix un codi de comunicació que [...] ha d'estar a l'altre extrem de la restricció, ha de ser prou ampli perquè hi trobin cabuda totes les traduccions possibles: sintàctiques, semàntiques i pragmàtiques» (p. 60). Si la redempció és un «fet comunicacional», caldrà que romangui obert al llarg de la història a fi que tots i totes ens puguem beneficiar de la salvació. Cal que sigui infinit i d'infinites possibilitats pragmàtiques. La llum del *logos* joànic. — *Xavier Semillas*

Jornada sobre el papa Francesc (segona part)

La segona ponència de la XVII Jornada Sant Jordi, celebrada el dia 19 de novembre passat—veg. *El Pregó* 611 (gener 2023), ps. 10-11—, «Com Francesc ha canviat el papat», fou a càrrec de la periodista argentina Elisabetta Piqué. A més de corresponsal al Vaticà del diari argentí *La Nación*, Piqué és corresponsal de guerra. Piqué oferí un testimoni de proximitat al papa Francesc. Explicà que l'entrevistà per primera vegada el febrer del 2001, en ser nomenat cardenal. Piqué el trobà tímid, però molt amable, i se sorprengué que, a diferència del que sol ser habitual en les altes esferes de l'Església, Bergoglio li responia de manera directa i simple (anava trenant titulars). Un altre detall és que, un cop publicada l'entrevista, Bergoglio li telefonà personalment per a agrair-li l'entrevista, no pas per a queixar-se'n, com sol passar. Elisabetta Piqué destacà que, amb Francesc, s'ha produït un canvi en l'estil de ser papa. A diferència dels predecessors, és el primer papa que mai no va estudiar a Roma. Va ser provincial dels jesuïtes amb el pare Arrupe. En les primeres 24 hores de ser elegit, el papa Francesc ja marcà diferències: vestit, sabates, creu d'argent

i no daurada, sense genuflexions davant seu. És el primer que, en adreçar-se a la multitud congregada a plaça de Sant Pere, diu «Germans i germanes, bon vespre» i que s'autoanomena 'bisbe de Roma'. La frase «El papa Joan ha tornat» ja és tota una declaració de principis. En acabat, es va traslladar a Santa Marta amb autobús amb els altres cardenals i va refusar d'anar-hi amb limusina (que no ha fet servir mai). Va anar ell mateix, amb una escorta mínima, a la residència Santa Maria Maggiore a pagar-se l'habitació.

Piqué posà en relleu que Francesc ha exercit el lideratge en moments de molta crisi: com a provincial dels jesuïtes el 1973 amb la dictadura militar argentina; com a arquebisbe de Buenos Aires, quan es trobà amb un forat econòmic a l'arquebisbat. La periodista argentina assenyala que Francesc es va escriure ell mateix la primera homilia. Sempre ha dut dues agendes, la pública i la privada (que ell mateix es gestiona). Truca ell mateix a tothom. El seu Consell Consultor de Cardenals està constituït per cardenals de tots els continents. El papat de Francesc està marcat per un estil de comunicació ben diferent. Ell mateix és un gran comunicador, que fa rodes de premsa als avions, en tornant dels viatges. És ben conscient del paper de les xarxes socials. D'altra banda, aquesta nova comunicació de les xarxes és la que ha fet, subratlla Piqué, que sigui el més mediàticament fustigat de la història.

Francesc creu que la reforma de la Cúria és el més important, però que cal també la reforma de les mentalitats: amb el canvi d'estructures no n'hi ha prou. En 500 anys, mai no hi ha hagut tantes reformes a la Cúria. Francesc ha canviat l'ordre d'importància dels dicasteris: en primer lloc, ara hi ha el Dicasteri per a l'Evangelització, el més important, que està presidit pel papa; en segon lloc, el Dicasteri per a la Doctrina de

la Fe; i en tercer lloc, el Dicasteri per al Servei de la Caritat (abans Dicasteri de l'Almoina Apostòlica). Abans les reunions ad limina tenien per objectiu el control dels bisbes; ara, en canvi, la Cúria es posa al servei dels bisbes (ara són escoltats, no reben indicacions). Hi ha laics al capdavant de dicasteris i moltes dones en llocs importants. Francesc també ha dut a terme una profunda reforma de les finances del Vaticà per a evitar la corrupció: ara, tot ha de tenir pressupost i la Secretaria d'Estat ja no 'toca' diners directament. Hi ha una voluntat de transparència i responsabilitat.

Pel que fa a temes tabú com els abusos sexuals de sacerdots sobre alumnes, el 2014 Francesc creà la Comissió Pontifícia per a la Protecció de Menors i totes les conferències episcopals tenen protocols per a tractar aquests casos.

Abans, als sínodes, tot estava precuinat. Ara, amb el Sínode, s'ha articulat un sistema perquè tothom pugui parlar: el Poble de Déu és abans que la jerarquia. Es tracta de la consulta de més abast feta mai al món, amb la implicació dels laics.

L'altre aspecte important del seu papat és l'ecumenisme, és a dir, la relació amb les altres esglésies cristianes. Hi ha hagut també una represa de la relació amb el món musulmà: Francesc ha fet dotze viatges a països islàmics. Una altra prioritat de Francesc ha estat la feina per la pau al món. Elisabetta Piqué va concloure que la tria del nom Francesc ja és en si tot un programa d'acció.

En el diàleg posterior, moderat per Maria del Mar Galceran, entre les diverses intervencions cal destacar la pregunta del periodista Jordi Llisterrí: «Què pensa Francesc del Procés?» La periodista argentina d'ascendència catalana només va dir que no en tenia ni idea, però que el papa sempre ha estat a favor de la diversitat. En fi... — *Joan Maluquer i Ferrer*

Exposicions

Dues exposicions presenten l'obra de petit format, intimista i delicada, de dos grans artistes: Paul Klee (1879-1940) i Joaquim Sorolla (1863-1923). La Fundació Miró exposa els quadres, alguns en miniatura, que Paul Klee va pintar en relació amb la natura sota el títol **Paul Klee i els secrets de la natura**. És un recorregut cronològic en què es mostra la relació de Klee amb la natura, la seva sensibilitat i com va marcar la seva carrera artística. El relat monogràfic inclou l'obra de dones artistes contemporànies (Münter, Kunz, Mallo i Knecht) que també van investigar aspectes fenomenològics naturals i que no han rebut l'atenció ni el tractament que mereixen pel fet de ser dones. Al Palau Martorell, recentment restaurat, s'hi pot veure la mostra **Caçant impressions. Sorolla en petit format**, que inclou gairebé dues-centes miniatures dels més de dos mil olis que Sorolla va pintar. L'artista ens presenta escenes quotidianes, paisatges, canvis en el mar... en miniatures que ell anomenava 'apunts', 'taques' o 'notes de color', i que li servien per a preparar els quadres de gran format. Són, doncs, dues exposicions esplèndides, gràcies a la feina i a la recerca de les respectives comissàries, Martina Millà, que ha estudiat el fons (pintures, escrits, llibres) de Klee al Zentrum Paul Klee de Berna, i Blanca Pons-Sorolla, besneta del pintor.

Montserrat Morera

La darrera lliçó del papa Ratzinger

El darrer dia de l'any 2022 fou també el dia darrer de la llarga vida de Joseph Ratzinger, el papa Benet XVI. Una vida llarga, certament — va morir als 96 anys —, però sobretot una vida complexa i polifacètica. Les xarxes socials van bullir immediatament de comentaris. Tothom hi tenia alguna cosa a dir, i més d'un... algun compte per saldar.

Tot i no compartir algunes orientacions cabdals del seu pontificat — les seves reserves davant la renovació del Concili Vaticà II, la seva simpatia (mal dissimulada) amb els moviments tradicionalistes, el seu sentit peculiar de la litúrgia (litúrgia tridentina, *missa ad orientem, pro multis*)... —, no tenim la intenció de sumar-nos ni a l'enfilall de judicis sumaríssims ni als focs d'artifici amb fumaroles d'encens. Des d'*El Pregó* ens estimem més retre-li homenatge sincer per la decisió agosarada amb què posà fi al seu papat, quan obertament reconegué: «La disminució de forces em duen a renunciar al ministeri petrí.»

Els lectors recordaran la imatge sofrent del papa Joan Pau II en els darrers temps del seu pontificat: «Jesús no va baixar de la creu!», deia el papa ancià. No dubtem que el seu entossudiment per abraçar la creu de Crist fins al final, i per ser fidel a la seva funció de pastor fins a l'últim alè, devia ser molt meritori i espiritualment profitós en el pla personal, però no estem tan segurs que ho fos també en el pla institucional de l'Església.

En canvi, Benet XVI, davant les responsabilitats creixents amb què les circumstàncies l'havien enfrontat, i conscient que les forces físiques ja no eren les d'abans, amb plena lucidesa i llibertat, renuncià a la responsabilitat del papat. Amb la dignitat d'aquest gest introduïa — i pel mateix fet legitimava — una pràctica que semblava anar a contrapel d'unes expectatives seculares de l'Església o d'un gran nombre de fidels de l'Església.

Els mitjans de comunicació (premsa, televisió, xarxes socials) tendeixen a magnificar la figura del papa fins al punt de mitificar-lo i presentar-lo com un superhome, com un heroi... (que indefectiblement a la llarga haurà de ser declarat 'sant'). I, amb tota lògica, d'un personatge així, només se'n pot esperar una actuació digna d'un tità.

Amb la seva renúncia el papa Benet va fer que el papat toqués de peus a terra. El va humanitzar. En el futur, qualsevol papa que al final dels seus dies es trobi en una situació semblant sabrà que l'opció tràgica de Joan Pau II no és l'única possible. Hi ha també l'opció digna i lliure de Benet XVI. Gràcies, papa Ratzinger!

Pere Codina i Mas